

CZU: 349.6(478)

DOI: 10.36120/2587-3644.v9i1.30-37

UNELE REFERINȚE LEGISLATIVE PRIVIND PROTECȚIA MEDIULUI DIN BAZINUL RÂULUI BÂC

Igor CODREANU, doctor, conf. universitar

<https://orcid.org/0000-0001-5410-2086>

Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. În articol sunt reflectate unele analize a legislației de mediu din Republica Moldova, a unor ordonanțe și hotărâri de guvern în raport cu starea factorilor de mediu din bazinele hidrografice. Studiul este realizat în contextul derulării primei etape de cercetare din cadrul proiectului instituțional „Modificări și tendințe spațio-temporale ale componentelor de mediu din bazinul hidrografic Bâc sub impactul antropic”. Scopul cercetării expus în acest material este de a evidenția cerințele documentelor legislative și măsura în care corespund activitățile economice și de protecție a mediului din bazinul râului Bâc.
Cuvinte cheie: legislația de mediu, bazinul râului Bâc, protecția mediului.

SOME LEGISLATIVE REFERENCES ON THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT FROM THE BÂC RIVER BASIN

Summary. The article reflects some analyzes of the environmental legislation of the Republic of Moldova, of some ordinances and governmental decisions in relation to the state of the environmental factors in the river basins. The study is conducted in the context of the first stage of research within the institutional project "Spatial-time changes and trends of the environmental components of the Bâc river basin under the anthropic impact". The purpose of the research exposed in this material is to highlight the requirements of the legislative documents and the extent to which they correspond to economic and environmental activities in the Bâc river basin.

Key words: environmental legislation, Bâc river basin, environmental protection.

Introducere

În condițiile intensificării multilaterale a impactului antropic asupra mediului natural din Republica Moldova, a devenit actuală și problema alegerii optime a sistemelor geografice cu scopul coordonării, utilizării raționale a resurselor naturale și protecției mediului. În acest context, cercetările mediului din cadrul bazinelor hidrografice sunt tot mai frecvente [1].

Evoluția bazinelor hidrografice este rezultatul interacțiunii dintre regimul fluxului de materie și de energie care pătrunde și circulă în limitele acestora și de rezistența opusă de suprafața topografică. În condiții normale, principala sursă de materie o constituie precipitațiile atmosferice, iar de energie, radiația solară. Rezistența suprafeței topografice depinde de poziția altimetrică a bazinului și de rezistența la eroziune a rocilor, care o constituie, de gradul de acoperire cu vegetație, de caracteristicile învelișului de sol și de caracterul activităților factorului antropic [2]. Un rol important în ținerea sub control durabil a activităților umane, revine legislației din domeniul mediului și altor documente reglatorii aprobate de autoritățile statului.

Republica Moldova dispune de un amplu cadru legislativ de reglementare a relațiilor din domeniul managementului resurselor naturale, modului de utilizare și

protecție al acestora, orientat, în ultima perioadă, spre cel al Uniunii Europene, dorindu-ne o asociere cu această comunitate. În ceea ce privește respectarea prevederilor legale privind managementul și utilizarea resurselor naturale, inclusiv din cadrul bazinelor hidrografice, constatăm o atitudine ignorantă și iresponsabilă manifestată de către agenții economici, autorități, precum și de către populație, fapt care provoacă pericol de poluare și degradare a geosistemelor naturale pe termen lung.

Repere metodologice și materiale utilizate

Reflectarea cerințelor legislative, a hotărârilor de Guvern și a altor documente normative a fost încurajată de realizarea cercetărilor științifice în cadrul proiectului instituțional „Modificări și tendințe spațio-temporale ale componentelor de mediu din bazinul hidrografic Bâc sub impactul antropic”.

La etapa de colectare a datelor, documentelor etc, cele mai eficiente sunt „*metodele mixte* de cercetare care de fapt sunt combinații ale abordărilor cantitative și calitative în metodologia unei cercetări. Cercetarea prin metodele mixte sau mai fiind numite și metode multiple, poate fi definită succint ca fiind practica utilizării mai multor tipuri de metode de colectare a datelor (atât de natura cantitativă, cât și de natură calitativă) în același studiu sau program de cercetare” [3].

În cazul studiului preliminar a unor referințe legislative, raportate inclusiv și la bazinul râului Bâc, prioritare sunt *metodele de analiză a documentelor* respective. Metoda analizei documentelor (prioritar este utilizată în științele sociale, dar și în unele cazuri de corelare a documentelor cu starea unor geosisteme naturale) ajută la obținerea informațiilor/datelor în cazuri când încă nu putem urmări fenomenul care ne interesează. În funcție de documentele disponibile putem folosi metoda pentru a face cercetări cu obiective destul de diverse, acoperind toate obiectivele posibile [4].

Documentele pot fi de mai multe tipuri, precum: *documente oficiale, date statistice, date obținute în cadrul altor cercetări și baze de date ale instituțiilor publice, documente private, material de presă* etc. În cazul proiectului nostru de cercetare sunt precăutate un șir de documente oficiale, elaborate de către autoritățile statului. Astfel, în acest studiu sunt analizate unele legi, ordonanțe, hotărâri de guvern etc., care prin corelare cu starea mediului din cadrul bazinului Bâc ajută să deosebim diferite situații, atât cu impact pozitiv, cât și cu impact negativ al factorilor de mediu. Reglementările impuse de documentele oficiale scot în evidență în ce măsură sunt respectate cerințele legislative, cum au fost adoptate și ce trebuie de întreprins pentru ameliorarea stării mediului.

Rezultate obținute, discuții și exemplificări

Analizând întregul pachet de acte legislative care fac referință la mediul din Republica Moldova, inclusiv și la bazinele hidrografice, trebuie să pornim de la *Legea Nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător* [5]. „Prezenta lege constituie cadrul juridic de bază pentru elaborarea actelor normative speciale și instrucțiunilor în probleme aparte din domeniul protecției mediului în scopul:

- a) *asigurării fiecărui om a dreptului la un mediu sănătos și estetic plăcut;*
- b) *realizării supremei responsabilități a fiecărei generații pentru protecția mediului în fața generațiilor viitoare;*
- c) *obținerii unui diapazon cât mai larg de folosire a resurselor naturale fără a depăși limitele admisibile, evitându-se epuizarea și degradarea lor, riscul pentru sănătatea oamenilor și alte consecințe nedorite și imprevizibile;*
- d) *protecției solului și subsolului, apelor și aerului de poluare chimică, fizică și biologică, de alte acțiuni care dereglează echilibrul ecologic;*
- e) *păstrării biodiversității și genofondului, integrității sistemelor naturale, valorilor naționale istorice și culturale;*
- f) *restabilirii ecosistemelor și componentelor lor, afectate prin activitatea antropică sau calamități naturale” [5].*

În continuare ierarhică facem referință la **Legea Nr. 1102 din 06.02.1997 cu privire la resursele naturale**, care la rândul său ne relatează, că „relațiile care apar în cadrul folosirii resurselor naturale sunt reglementate de Constituție, de Legea cu privire la protecția mediului înconjurător, de Codul apelor, Codul subsolului, Codul funciar, Codul silvic, de prezenta lege și de alte acte normative” [6].

Actualmente, starea râurilor mici din Republica Moldova și a zonelor adiacente de captare a apelor nu este cea mai potrivită în sensul calității mediului, iar situația ecologică a acestor geosisteme vulnerabile trebuie tot mai mult să îngrijoreze autoritățile competente de diferite niveluri, orientate să amelioreze și păstreze ca sursă de apă curată. Țara noastră este situată geografic într-o regiune cu deficit de resurse acvatice, iar epuizarea apei din râurile mici prin consumul irațional și degradarea accentuată a calității apei, lasă semne de întrebare privind viziunile durabile în raport cu acestea.

De regulă, activitatea economică a factorului antropic are mai mult un impact negativ nu numai în albia râului pe toată lungimea lui dar și în zona întregului bazin hidrografic. În majoritatea bazinelor râurilor mici, sectoarele inundabile sunt valorificate pentru pășunat și ca spațiu de colectare a furajului. Constatăm, că pantele lipsite de vegetație naturală, sunt transformate în peisaje agricole, cu tendințe de creștere a terenurilor erodate și degrade a solurilor.

Capacitatea de autopurificare a apelor din râurile mici este foarte scăzută, o condiție fiind chiar și cantitatea mică de apă în secțiunea vie a râului. În același timp, în condiții de precipitații reduse, care sunt sursa principală de alimentare a râulețelor, apele subterane (izvoarele) în perioada caldă cu apă scăzută rămân sursa de bază, ceea ce provoacă o creștere semnificativă a salinității apei [7].

Râul Bâc, afluent de dreapta a fluviului Nistru, are o suprafață a bazinului de 2150 km², cu lungimea de 155 km, în prezent fiind calificat ca unul din cele mai degradate râuri mici din țară. Captează apele de pe suprafața raioanelor Călărași, Strășeni, Ialoveni și Anenii Noi, precum și din municipiul Chișinău. Pe râul Bâc sunt situate orașele –

Călărași, Strășeni, Chișinău, iar în imediata apropiere de râu – Anenii Noi. Izvorul râului se află pe versantul pădurii de fag de lângă satul Temeleuți raionul Călărași, iar gura de vărsare – între satul Gura Bâcului și Varnița. Cursul superior al râului trece prin zona cu povârnișuri a Codrilor, iar după Strășeni și până la gura de vărsare curge, în general, prin zonă de câmpie. „În același timp, râul Bâc suferă de un mare deficit de apă deja din amonte de mun. Chișinău, deoarece 45% din izvoarele existente din raioanele Călărași și Strășeni sunt activ captate în scopuri de aprovizionare cu apă potabilă a populației. Cantitatea de apă rămasă este poluată cu deșeuri și cu ape uzate deversate din cauza nefuncționalității/absenței sistemelor de canalizare și a stațiilor de epurare în majoritatea localităților, iar începând cu municipiul Chișinău, s-a transformat într-un canal de canalizare al apelor uzate, vărsându-le direct în fluviul Nistru” [8].

Chiar din Articolul 1 (Cadrul juridic) în punctul (1) din **Legea Nr. 440 din 27.04.1995** [9], se menționează „că protecția râurilor și bazinelor de apă împotriva poluării, impurificării, epuizării și înnămolirii, precum și folosirea terenurilor aferente lor, se efectuează în temeiul Constituției, Legii privind protecția mediului înconjurător, prezentei legi și altor acte normative. În continuare în punctul 2, prezenta lege reglementează modul de creare a zonelor de protecție a apelor și a fâșiilor riverane de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă, regimul de folosire și activitatea de ocrotire a lor. Sub incidența ei nimeresc toate persoanele juridice și fizice, inclusiv cele străine. Conform acestei legi, în funcție de lungimea albiei curenții de apă se împart în:

- *pâraie - până la 10 kilometri;*
- *râulețe și râuri mici - de la 10 la 100 kilometri;*
- *râuri mijlocii - de la 100 la 200 kilometri;*
- *râuri mari - peste 200 kilometri”* [9].

Prin urmare, constatăm că râul Bâc, cu lungimea de 155 km intra în categoria – **râuri mijlocii**. Legea stabilește „că de-a lungul malurilor râurilor și bazinelor de apă se limitează zone de protecție a apelor cu o lățime de cel puțin 500 metri de la muchia taluzului riveran al albiei pe maluri. Amintim că, **zona de protecție** este un teritoriul aferent obiectivului acvatic cu dimensiuni stabilite, destinat pentru protecția apelor de suprafață împotriva poluării, epuizării și înnămolirii. În zona de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă se instalează un regim special de activitate economică.

În zona de protecție a apelor se separă **fâșia riverană** de protecție a apelor în hotarele căreia activitatea economică este strict limitată, iar în cadrul acesteia se diferențiază o **perdea forestieră** menită pentru protecția împotriva eroziunii și alunecărilor de teren. Prin urmare, în Articolul 7, punctul 1, pentru râurile mijlocii (respectiv și pentru râul Bâc) este stabilită o fâșie riverană de protecție a apelor cu lățimea de 50 metri și o lățime a perdelei forestiere de protecției a malurilor de la 30 până la 50 metri. În realitate în lungul cursului de apă în cea mai mare parte acestea lipsesc,

terenurile fiind valorificate sub diferite activități antropice (agricultură, depozite, diferite construcții, gunoiști neautorizate etc). Chiar și în și limitele municipiului Chișinău această normă legislativă este încălcată” [9].

În Articolul 12 se menționează „că terenurile situate în zonele de protecție a apelor, cu excepția fâșiilor de protecție a apelor și a sectoarelor luncilor înmlăștinite, pot fi plantate cu orice fel de culturi agricole, inclusiv cu plantații multianuale. În același timp, Articolul 13 interzice activități concrete în zonele de protecție a apelor, precum:

- a) *aplicarea pesticidelor pe fâșii cu o lățime de 300 metri de la muchia taluzului riveran al albiei;*
- b) *amplasarea fermelor și complexelor zootehnice;*
- c) *construcția, amplasarea și exploatarea depozitelor pentru păstrarea îngrășămintelor minerale și pesticidelor, obiectelor pentru prepararea soluțiilor de pesticide și alimentarea cu aceste soluții, întreprinderilor de prelucrare secundară a hârtiei și celulozei, întreprinderilor chimice, tăbăcăriilor (inclusiv a întreprinderilor de prelucrare primară a pieilor brute), colectoarelor de ape reziduale de la fermele și complexe zootehnice;*
- d) *repartizarea terenurilor pentru depozitarea deșeurilor menajere și de producție;*
- e) *tăierea arborilor și arbuștilor (cu excepția tăierilor de îngrijire și a tăierilor sanitare);*
- f) *extragerea nisipului și prundișului din albia minoră a râului” [9].*

Articolul 13, punctul 3, reglementează chiar și pășunatul în zonele de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă, atenționând „ca acest proces se permite în exclusivitate în partea îndepărtată de râu a zonei de protecție și se efectuează în conformitate cu normele și regimul capacității de pășunat. Responsabilitatea pentru respectarea normelor și regimului capacității de pășunat o poartă autoritățile administrației publice locale” [9].

În continuare, Articolul 14, punctul 6 ne spune despre faptul „că adăparea vitelor se efectuează în locuri amenajate special, atribuite de comun acord cu organele administrației publice locale. Mânarea vitelor la adăpare prin fâșiile riverane de protecție a apelor se efectuează pe cărări stabilite în acest scop, amplasate de-a curmezișul fâșiilor de protecție. În zonele de protecție a apelor, în afara fâșiei de 300 metri de la muchia taluzului riveran al albiei, aplicarea pesticidelor se admite numai pe timp uscat fără vânt cu mijloace terestre. Aplicarea pesticidelor în limitele fâșiei de 300 metri de la muchia taluzului riveran al albiei se admite local în cazuri excepționale de răspândire epifitotică a dăunătorilor și bolilor, sub supravegherea strictă a specialiștilor de profilul respectiv și cu acordul organelor care exercită controlul asupra stării mediului înconjurător. Aplicarea îngrășămintelor minerale și organice înăuntrul fâșiei de 300 metri de la muchia taluzului riveran al albiei se admite numai sub brazdă” [9]. Credem că majoritatea responsabililor

din cadrul administrațiilor publice locale nu cunosc despre aceste norme legislative și acestea nu sunt respectate, ba mai mult probabil le-ar trezi și unele nedumeriri.

Un alt act legislativ de importanță națională, care a înlocuit codul apelor, mai vechi [10] și care vizează și bazinele hidrografice este ***Legea apelor Nr. 272 din 23.12.2011*** [11] „scopul căreia este:

- a) *crearea unui cadru legal pentru gestionarea, protecția și folosința eficientă a apelor de suprafață și a apelor subterane în baza evaluării, planificării și luării deciziilor în mod participativ;*
- b) *stabilirea drepturilor de folosință a apei și promovarea investițiilor în domeniul apelor;*
- c) *stabilirea mecanismelor de protecție a stării apelor, prevenirea oricărei degradări ulterioare a apelor, protecția și restabilirea mediului acvatic, convergența treptată și sistematică a protecției și a gestionării lor cu cerințele europene;*
- d) *prevenirea deteriorărilor ulterioare, conservarea și îmbunătățirea stării ecosistemelor acvatice și, în ceea ce privește necesitățile lor de apă, a ecosistemelor terestre și a zonelor umede care depind în mod direct de ecosistemele acvatice;*
- e) *asigurarea unei aprovizionări suficiente cu apă de suprafață și cu apă subterană de calitate bună, faptul acesta fiind necesar pentru o utilizare durabilă, echilibrată și echitabilă a apei;*
- f) *stabilirea unei baze legale de cooperare internațională în domeniul gestionării și protecției în comun a resurselor de apă”* [11].

„Gestionarea eficientă a resurselor de apă (Articolul 5) ale Republicii Moldova se efectuează în baza bazinului hidrografic Nistru situat pe teritoriul Republicii Moldova și a bazinului hidrografic Dunărea–Prut și Marea Neagră situat pe teritoriul Republicii Moldova, numite districte ale bazinelor hidrografice. Districtul bazinului hidrografic este principala unitate de gestionare a bazinelor hidrografice și a apelor subterane asociate lor. Prin urmare, bazinul hidrografic al râului Bâc este asociat districtului hidrografic Nistru.

Principiile de gestionare a resurselor de apă (Articolul 6) sunt:

- a) *principiul participării utilizatorilor de apă, autorităților publice centrale și locale, a societății civile și altor părți interesate la procesele de planificare și de luare a deciziilor privind folosința și protecția resurselor de apă;*
- b) *principiul „poluatorul plătește”, potrivit căruia costurile prevenirii poluării sau depoluării resurselor de apă sunt suportate de către poluator;*
- c) *principiul precauției, care presupune că, în cazul în care există riscuri de prejudiciere gravă sau ireversibilă a resurselor de apă, lipsa certitudinii științifice totale nu poate fi folosită ca justificare a evitării luării de măsuri;*
- d) *principiul folosinței durabile a apei în sensul că necesitățile generațiilor prezente și viitoare trebuie să fie luate în considerare la folosința și la protecția apelor;*

e) principiul valorii economice a apei în sensul că valoarea economică a resurselor de apă și a gestionării lor trebuie să fie recunoscută prin introducerea unor mecanisme de recuperare a costurilor de gestionare a resurselor de apă.

Pentru fiecare district al bazinului hidrografic (Articolul 10), Guvernul formează câte un comitet, în a cărui componență intră reprezentanți ai autorităților administrației publice centrale și locale, ai comitetelor subbazinale, ai asociațiilor utilizatorilor de apă, ai societății civile și societății științifice. Principalele sarcini ale comitetului districtului bazinului hidrografic sunt:

- a) consultă la elaborarea, la modificarea și la aprobarea planului de gestionare a districtului bazinului hidrografic;*
- b) participă la procesul de identificare, delimitare și de clasificare a corpurilor de apă cărora li se aplică cerințele de calitate a mediului pentru ape sau care au nevoie de protecție, sau care ar putea fi afectate de poluare din diferite surse, inclusiv agricole, consultă la identificarea zonelor vulnerabile;*
- c) elaborează măsuri care trebuie incluse în planul de gestionare a districtului bazinului hidrografic și de realizare a obiectivelor de gestionare;*
- d) participă la cooperarea transfrontalieră pe bazine comune” [11].*

Pentru crearea și funcționarea celor două Comitete ale districtelor bazinelor hidrografice a fost elaborat Regulamentul model al Comitetului districtului bazinului hidrografic (HG nr.867, 01.11.2013), înainte de pregătirea Regulamentului tip al Comitetului râului mic. Specialiștii în domeniu, menționează că „este important să realizăm că Regulamentul privind Comitetul râului mic (mijlociu) poate fi elaborat direct și de grupul de inițiativă pentru crearea unui astfel de comitet. La început, anume această practica se aplica în Republica Moldova, deoarece în țară deja au fost create câteva comitete pentru bazinele râurilor mici și mijlocii, după cum se arată mai jos. Prin urmare, din 2011 este foarte activ Comitetul subbazinului râului Bâc” [7].

Raportarea legislației de mediu din Republica Moldova la materialele din rapoartele instituțiilor specializate din domeniul cercetării și inovării, instituțiilor specializate ale statului, ale ONG-urilor, la datele expedițiilor pe teren și multiple informații din mass-media națională, ce vizează starea mediului din bazinul râului Bâc, ne va permite să facem o apreciere a nivelului de respectare sau încălcare a cerințelor legislative. Desprinderea din aceste analize a unor concluzii-cheie, ne va ajuta să venim cu măsuri concrete de ameliorare a stării mediului din cadrul bazinului râului Bâc.

Concluzii

Din analiza unor documente legislative, hotărâri de guvern și lucrări științifice cu tangență la această direcție de cercetare, evidențiem și câteva concluzii:

- Legislația de mediu din Republica Moldova este o varietate de legi care cuprinde toate domeniile de activitate antropică cu impact asupra factorilor de mediu și geosistemelor naturale cum sunt și bazinele hidrografice;

- Cerințele obligatorii ale legilor de mediu, care fac referință direct sau în general la bazinele hidrografice, sunt publicate în diferite materiale, elaborate de instituțiile statului sau ONG-uri specializate și sunt accesibile autorităților de diferite niveluri, agenților economici și persoanelor fizice ce manifestă interesul respectiv;
- Multiplele informații din mass-media, rapoarte ale instituțiilor statului și ONG-urilor specializate, scot în evidență foarte multe cazuri de încălcare a cerințelor legislative care fac referință la bazinele hidrografice, inclusiv la bazinul r. Bâc;
- În mare parte legislația de mediu din Republica Moldova corespunde cerințelor contemporane și tinde spre standardele europene, dar lipsește un control strict al instituțiilor de stat pentru respectarea acestora.

Bibliografie

1. Codreanu I. Dinamica elementelor morfometrice ale bazinului râului Răut pe parcursul secolului XX și impactul asupra mediului. Monografie publicată cu suportul Fondului Ecologic Național. Editura „Știința”, Chișinău -2014, 160 p.;
2. Zăvoianu I. Morfometria bazinelor hidrografice. Editura Academiei R. S. România. București, 1978. 174 p.;
1. Raluca Gârboan. Metode de cercetare utilizate în evaluare. Transylvanian Review of Administrative Sciences. Univ. „Babeș-Bolyai,, Cluj-Napoca-2007, pag.33-51;
2. Sorin Dan Șandor. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale. Universitatea „Babeș-Bolyai,, Cluj-Napoca-2014, 284p.;
3. Lege Nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător. Legislația de mediu al Republicii Moldova. Vol. I. Eco-Tiras, Chișinău-2008, pag. 12-39;
4. Lege Nr. 1102 din 06.02.1997 cu privire la resursele naturale. Legislația de mediu al Republicii Moldova. Vol. II. Asociația Eco-Tiras, Chișinău-2008, pag.112-122;
5. Ghid (îndrumar metodologic) pentru gestionarea bazinelor râurilor mici și mijlocii. Chișinău, Eco-Tiras, 2018 (Tipogr. „Elan Poligraf”), 84 p.;
6. Mustea M. Situația ecologică din bazinul râului Bâc. Centrul Național de Mediu. Chișinău – 2003, 136 p.;
7. Lege Nr. 440 din 27.04.1995 cu privire la zonele și fâșiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă. Legislația de mediu al Republicii Moldova. Vol. II. Asociația Eco-Tiras, Chișinău-2008, pag. 104-111;
8. Codul apelor Nr. 1532 din 22.06.1993. Legislația de mediu al Republicii Moldova. Vol. I. Asociația Eco-Tiras, Chișinău-2008, pag. 58-85;
9. Lege Nr. 272 din 23.12.2011 Legea apelor. Publicat: 26.04.2012 în Monitorul Oficial Nr. 81, art. Nr. 264. Data intrării în vigoare: 26.10.2013, 21 p.